

УДК 78.07(477):94(477).15

Віолетта Дутчак
(Івано-Франківськ)

БАНДУРНЕ МИСТЕЦТВО В СИСТЕМІ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

У статті розглядається специфіка розвитку бандурного мистецтва як складової музичної культури української діаспори ХХ – початку ХХІ ст. Проаналізовано здобутки бандуристів зарубіжжя на джерелознавчому, хронологічному, просторово-географічному, соціокультурному, порівняльному, органологічному, виконавському, композиторському, освітньо-педагогічному та методичному, суспільно-комунікативному рівнях.

Ключові слова: бандурне мистецтво, діаспора, музична культура, об'єкти-артефакти (бандури, нотні партитури, школи гри, звукозаписи), суб'єкти бандурної діяльності (композитори, виконавці – солісти і колективи, майстри музичних інструментів), навчальні та виконавські методики тощо.

Національне бандурне мистецтво з ХХ століття отримало нові вектори розвитку, визначені не лише змінами іманентних ознак інструментарію, жанрово-стильових пріоритетів, умов освіти, форм виконавства, але й просторовими межами – поширенням цього виду мистецтва поза Україною. Нові соціально-політичні та культурні умови в Україні, специфіка культуротворення в інших державах світу, в свою чергу, забезпечили динаміку розвитку бандурного мистецтва, що позначилося на багатьох рівнях: конструктивно-органологічному, культурно-мистецькому, комунікативному тощо.

В системі музичної культури української діаспори бандурне мистецтво займає помітне місце, оскільки синтезує виразні національні ознаки: вербальний (мовний), музично-інтонаційний (мелодичний, гармонічний, ладовий) та органологічний (інструментальний) компоненти. Протягом всіх етапів становлення і розвитку української культури поза межами батьківщини, бандурне мистецтво представлене на високому рівні, забезпечило пріоритетність своїх мистецьких досягнень у порівнянні з аналогічними процесами в Україні.

Бандурне мистецтво діаспори комплексно проаналізоване в монографії і дисертації автора [1; 2]. Вихідними положеннями аналізу структури музичної культури української діаспори ХХ – початку ХХІ ст. стали дослідження В. Євтуха [3], Г. Карась [4], В. Трошинського [5], К. Чернової [6].

У пропонованій статті автор ставить метою аналіз складових бандурного мистецтва діаспори крізь призму структурної моделі музичної культури української діаспори ХХ – початку ХХІ ст.

Виходячи із типології систем, запропонованої В. Шейком та Н. Кушніренко [7, с. 61-62], бандурне мистецтво української діаспори можна визначити як багатофункціональну, відкриту, складну, динамічну, детерміновану і цілеспрямовану, регульовану систему. У свою чергу вона виступає підсистемою в ієрархії системи музичної культури української діаспори загалом. Структурна модель музичної культури української діаспори (за Г. Карась) охоплює: 1) музичні цінності чи артефакти; 2) види діяльності (створення, відтворення, збереження, розповсюдження і сприйняття, використання музичних цінностей, аналіз артефактів); 3) суб'єкти діяльності, їх знання, навички, здобутки; 4) установи і соціальні інститути; 5) культурно-мистецьке середовище [4, с. 46].

Екстраполюючи поняття й складові структурної моделі музичної культури діаспори на бандурне мистецтво, зауважимо його виразну унікальність, що вирізняє згаданий напрям серед інших мистецтв. Феномен бандурного мистецтва – у його дуалізмі площин вокальної та інструментальної музики, діалектичній взаємодії фольклорного побутування і академічного музикування, переплетенні сфер професіоналізму й аматорства. Як і інші види українського мистецтва впродовж ХХ століття, бандурне виявляє оригінальний симбіоз рис традиційних і новаторських.

В історії розвитку бандурного мистецтва за межами України вирізняється така хронотопна періодизація. Перший період – початок століття (до 20-х років), коли презентація бандури відбувається в межах вільного пересування українських митців територіями колишньої Російської імперії та Речі Посполитої. Другий період – 20–30-і рр., коли у середовищі українців-емігрантів першої хвилі знаходимо лише поодинокі факти про бандуристів та фахові товариства. Наступний, третій період – 40–50-і рр., впродовж якого до Європи, Америки, Австралії прибуває нова хвиля післявоєнної еміграції,

починається активне впровадження бандури в мистецький побут українців, створення колективів та майстерень з виготовлення інструментів. Закріплення здобутків цього періоду відбувається у наступні 60–80-і рр., коли, в основних географічних ареалах проживання українців, формуються потужні провідні мистецькі осередки бандуристів, втілюється в життя скоординована програма організації навчальних кобзарських курсів для молоді в українських таборах Європи та Америки, створюється новий оригінальний репертуар, активізується концертна діяльність окремих виконавців та ансамблів. З кінця 80-х – початку 90-х рр. розпочинається четвертий, сучасний період розвитку бандурного мистецтва діаспори, зумовлений після проголошення незалежності нашої держави налагодженням щільних зв'язків всіх українців світу й співпрацею бандуристів діаспори та материкової України, об'єднанням зусиль всіх бандуристів у проведенні спільних конкурсів та фестивалів, гастрольних подорожей тощо. Таким чином спостерігаємо тотожність часових періодів в розвитку бандурного мистецтва в діаспорі з періодизацією розвитку музичної культури українців за кордоном загалом.

Просторово-географічний характер поширення бандурних осередків в різних країнах світу впродовж ХХ ст. також суголосний із загальними тенденціями динаміки музичної культури діаспори. Географія країн, де функціонували бандурні осередки, зумовлювалася політичними чинниками та особливостями напрямів еміграційних хвиль впродовж ХХ ст., а також соціальним статусом та інтелектуальним рівнем емігрантів. Таким чином, I період трудової еміграції, переважно селян та дрібних ремісників з терен Галичини, спрямований переважно до Америки (Канади, США), не дає поштовху для розвитку музичних осередків, в т.ч. бандурних. Окремі зафіксовані історично «спалахи» навчання та виконавства бандуристів в Росії (Москва, Петербург, Катеринодар) цього періоду можна визначити як активізацію діяльності інтелігенції у справі популяризації музичної культури серед еміграційних кіл та в середовищі українських етноісторичних спільнот Російської імперії.

Друга еміграційна хвиля (після I світової війни), що була спрямована переважно до європейських країн – Польщі, Німеччини, Чехословаччини, Франції – за своїм соціальним статусом була інтелектуально вищою, а наявність в її рядах національно свідомої студентської молоді сприяла появі перших структурованих організацій, товариств, осередків, видавничої діяльності. До цього періоду відносимо також первісне поширення бандури за океаном (США, Канада).

Третя еміграційна хвиля фіксує стрімку активізацію бандурного мистецтва – після Другої світової війни в Євразії (Польща, Німеччина, Італія, Франція, Великобританія, Китай), Америці (США, Канада), Австралії, а також в Росії (внаслідок штучного переселення і виселення українців за Урал, на Далекий Схід, до Сибіру).

Для четвертого періоду, внаслідок нового притоку емігрантів з України, чому сприяли демократичні зміни в країні, характерним стає перерозподіл питомої ваги концентрації українців у зарубіжжі – активізація діяльності традиційних центрів, зокрема в Америці (США, Канада) та Європі (Польща, Німеччина), асиміляція та згасання окремих осередків (Росія), створення нових (Франція). Сьогодні в середовищі нових емігрантів спостерігається відродження інтересу до бандурного музикування як у спеціалізованих навчальних закладах, так і в загальноосвітніх (Італія, Португалія, Угорщина, Казахстан та ін.).

У *першому компоненті структури музичної культури діаспори* до музичних цінностей (артефактів) в бандурному мистецтві відносимо, першочергово, рукописи і друковані видання музичних творів і методичних видань, праці наукові й науково-публіцистичні, у т.ч. музично-критичні (монографії та статті в періодиці), записи – вінілові платівки, касети, CD-диски, відео-диски, музичні інтернет-ресурси, а також створені унікальні зразки музичних інструментів.

У сфері друкованих видань слід відзначити, що саме поза межами України вперше були опубліковані підручники гри на бандурі Г. Хоткевича, 1909 (Львів, Австро-Угорщина), В. Шевченка, 1913 (Москва, Росія), нотний репертуарний збірник («Наша пісня», Прага, Чехословаччина, 1926). Крім того, в 1923 р. в Берліні (Німеччина) вийшло унікальне науково-публіцистичне видання В. Ємця «Кобза і кобзарі», що започаткувало наукові дослідження кобзарства в історично-виконавському аспекті. Загалом, діаспора, порівняно з Україною, і в наступні періоди ХХ ст. презентує широкий спектр монографічних, навчально-методичних («Кобза і бандура» П. Конопленка-Запорожця, «Кобзарський підручник» З. Штокалка, «Короткий курс гри на харківській бандурі» В. Мішалова) і нотних видань (Г. Китастого, Г. Назаренка, С. Ластовича-Чулівського, Р. Левицького та ін.), рукописів, автори яких торували відмінну від материкової української ділянку розвитку бандурного мистецтва, що ґрунтувалася на традиціях харківської школи гри та інструментарію, поширеного в 20–30 роки ХХ ст. в Україні, а пізніше витісненого київсько-чернігівським напрямом внаслідок репресій проти інтелігенції, що відстоювала харківський напрям. На відміну від України 50–80-х рр., у репертуарних виданнях бандуристів зарубіжжя переважали епічні, духовні твори (думи, історичні пісні, коляди і щедрівки, канти і псалми), композиції патріотичного спрямування (пісні січових стрільців, воїнів УПА), твори на вірші Т. Шевченка, І. Франка, І. Багряного та ін.

Важливим фактором збереження бандурних традицій у середовищі українського зарубіжжя ХХ ст. став звукозапис. Поступове вдосконалення техніки звукозапису сприяло довговічності фіксації зразків бандурного виконавства (стилістики, домінуючих жанрів, особливостей репертуару на різних історичних етапах). Звукозаписи бандуристів української діаспори стали своєрідним дзеркалом поширення форм і жанрів виконавства: чоловічого, жіночого, мішаного; сольного – вокально-інструментального чи інструментального; ансамблевого – камерних (дуети, тріо, квартети) та великих форм (капели); акомпануючого (комбінованого). Крім того, звукозаписи зберегли своєрідність не лише виконавського стилю, манери співу та гри, але й рівень технічного володіння інструментами, голосом, декламацією, артистичними даними. Формування яскраво виражених рис стилів виконавства, що проявилось у підборі репертуару, виявили їх спрямованість як на внутрішні ознаки кобзарської гри та співу (національні), так і на зовнішні (інонаціональне, неукраїнське мистецьке оточення). Загалом, динаміка звукозаписної діяльності бандуристів діаспори засвідчила тенденцію до загальної професіоналізації бандурного мистецтва в зарубіжжі.

Серед солістів зарубіжжя, які зафіксували бандурний репертуар, – доробок В. Ємця, М. Теліги, З. Штокалка, Г. Китастого, В. Луціва, П. Конопленка-Запорожця, П. Гончаренка, Б. Шарка, Р. Левицького, В. Мішалова, Ю. Китастого, Р. Боцюрківа, Б. Черевика, П. Деряжного, Ю. Фединського, Р. Явної, Ю. Петлюри та ін. Саме їх творчістю представлений широкий репертуарний спектр бандурного мистецтва: від духовних (канти, псалми) та епічних жанрів (думи, билини, історичні пісні) до майстерних обробок народних пісень, інструментальних композицій, авторських творів. Інструментарій, репрезентований виконавцями, виявляє поширення в діаспорі інструментів харківського і київського типу, діатонічного та хроматичного.

Ансамблеві звукозаписи зафіксували репертуар колективів різного складу (однорідних та мішаних), визначають, що найпоширенішими жанрами залишаються обробки українських народних пісень, танців, твори на слова Т. Шевченка, авторські композиції Г. Хоткевича, Г. Китастого та ін. Найбільш повно представлена у звукозаписах творчість чоловічої Капели бандуристів ім. Т. Шевченка (США). Аудіоспадщина колективів охоплює твори ансамблів – «Бурлака» (Італія – Великобританія), ансамбль С. Ганушевського, Дівочої капели бандуристок П. Потапенка, Експериментального бандурного тріо (США), квартету «Кобзарське братство» (кер. Л. Мазур, Великобританія), Канадської капели бандуристів (кер. В. Мішалов, Канада), «Бандура» (кер. О. Попович, Польща), а також мішаних – квартету Р. Левицького, ансамблів «Гомін степів», «Бандура Даунтаун» (кер. Ю. Китастий, США), ім. Г. Хоткевича (Австралія), «Бандура» (кер. Ю. Дубицький, Франція), тріо «Жайвір» (Великобританія) та ін.

Інструменти – бандури і кобзи, створені майстрами діаспори, становлять неабиякий інтерес в історії органології, оскільки враховують не лише еволюційні процеси удосконалення бандури на національному ґрунті, але й кращі досягнення світового інструменталізму. Бандура, що становить синтезований видовий інструмент (поєднання арфи, лютні й цитри), у варіантах майстрів діаспори ХХ ст. отримала оригінальні вирішення, що мають яскраву перспективу в майбутньому.

Другий компонент структури музичної культури діаспори охоплює специфічні види діяльності бандуристів, що забезпечують створення, відтворення і популяризацію музичних цінностей. До них належать основні види творчості бандуристів – композиторська, фольклорна, виконавська – репрезентована на професійному й аматорському рівнях. Як допоміжні можна розглядати педагогічну, диригентську, музикознавчу, просвітницько-видавничу діяльність.

Композиторська творчість реалізовувалася у різножанровій площині авторських інструментальних зразків (концерт, соната, сюїта, варіації, п'єса), вокально-інструментальних та інструментальних обробок й аранжувань. Творчість бандуристів діаспори є переважно вокально-інструментального ансамблевого спрямування (духовні композиції, обробки народних пісень, компонування масштабних наскрізних вокально-інструментальних композицій). Сольна творчість орієнтована на традиційні жанри кобзарства (думи, билини, історичні пісні, паралітургічні твори) та інструментальні композиції для удосконаленого хроматичного інструментарію. Композиторська діяльність в діаспорі забезпечила професійний технічний та художній ріст виконавців, внутрішні напрацювання, у т. ч. новаторські, в навчально-освітній та концертній практиці бандуристів зарубіжжя, розширила межі співпраці українських бандуристів у світі.

Виконавська творчість бандуристів зарубіжжя презентує жанрову (інструментальна та вокально-інструментальна), формотворчу (сольна та ансамблева), видову (мандрівна та концертно-академічна), типологічну (однотемброву та мішану) класифікацію. Тембр бандури у поєднанні з голосом виступає унікальною домінантною ознакою української національної музики в світі – «етнічним звукоідеалом». Виконавські тенденції бандурного мистецтва діаспори є уособленням засад спадкоємності у збереженні національних традицій регіональних шкіл, зокрема у кобзарських та академічних стилях (автентичному традиційному, професійному академічному, фольклорно-аматорському, авангардному), орієнтації на автентичний кобзарський і сучасний концертний репертуар.

Освітньо-педагогічна діяльність виявилася у створенні розгалуженої системи бандурних навчальних осередків різного рівня (цикли практичних лекцій, школи, табори, курси) під егідою як провідних концертних колективів, так і громадських та церковних організацій. Методика гри на бандурі в діаспорі переважно ґрунтувалася на харківському способі гри, популяризована в Україні Г. Хоткевичем і продовжена на еміграції його учнями (Г. Бажулом, Л. Гайдамакою та ін.), а також новими авторськими синтезованими методиками С. Ластовича-Чулівського, Г. Назаренка, В. Мішалова, Ю. Китастого та ін.

Завдяки домінантним національно-виховним механізмам в середовищі української еміграції мистецький процес освіти, творчості, виконавства бандуристів не переривався на жодній зі своїх історично-хронологічних стадій.

Пропаганда мистецтва бандуристів в українському зарубіжжі впродовж ХХ ст. засвідчила розмаїття змістових форм: видання методичної та репертуарної літератури, фахової періодики, концертної та фестивальної практики, організація наукових конференцій, радіо- та телепрограм, створення Веб-сторінок та Веб-форумів бандуристів світу, що були і залишаються не лише способами спілкування та популяризації бандури в діаспорі, але потужними каталізаторами прискорення аналогічних процесів в Україні.

Третій компонент структурної моделі музичної культури діаспори складають суб'єкти – творчі особистості – композитори, виконавці (солісти і колективи), диригенти, педагоги, майстри музичних інструментів. Яскраві досягнення в бандурному мистецтві діаспори визначає доробок першочергово солістів – митців-виконавців, які забезпечили збереження традиційного репертуару кобзарства – дум та історичних пісень, розвиток інструментальних народно-танцювальних жанрів на різних історичних етапах. Серед них – В. Ємець, М. Теліга, Л. Гайдамака, Г. Назаренко, Г. Китастих, В. Луців, Г. Бажул, З. Штокалко, С. Ластович-Чулівський та ін.

Композитори, які увійшли в історію бандурного мистецтва діаспори, – М. Теліга, Г. Китастих, С. Ластович-Чулівський, Л. Гайдамака, Окс. Герасименко, Ю. Олійник, Ол. Герасименко-Олійник, В. Мішалов, Ю. Китастих, Ю. Фединський – забезпечили появу нових жанрових пріоритетів бандурного виконавства, перш за все, інструментальних, сприяли розвитку техніки гри на інструменті, розширення музичного мислення солістів і учасників колективів.

Серед зарубіжних музикознавців важливу роль в осмисленні тенденцій розвитку бандурного мистецтва діаспори відіграли В. Витвицький, В. Луців, А. Горняткевич, О. Попович, В. Мішалов та ін., котрі неодноразово виступали на шпальтах україно- та іншомовної періодики. Яскраву сторінку вписав у пропагування бандури за кордоном ініціатор і багатолітній головний редактор журналу «Бандура» Школи кобзарського мистецтва Нью-Йорку М. Досінчук-Чорний.

Титульною в зарубіжному кобзарстві стала діяльність чоловічої Капели бандуристів імені Т. Шевченка (Детройт, США), керівниками і диригентами якої були відомі митці – Г. Китастих, Г. Назаренко, В. Божик, П. Потапенко, І. Задорожний, В. Колесник, О. Махлай, А. Бріттен, Б. Герявенко. Капела бандуристів ім. Т. Шевченка виступала в еміграційному середовищі як носій саме національної музики та інструментарію, здійснювала плекання і розвиток української пісні, пропагувала творчість українських композиторів. Це засвідчує її багатий виконавський архів та каталог звукозаписів, до якого входять українська хорова класика М. Березовського, Д. Бортнянського, А. Веделя, М. Лисенка, К. Стеценка, А. Гнатишина, твори Г. Хоткевича, Г. Китастого, численні українські народні пісні, канти, псалми. За весь час функціонування на чужині Капела Бандуристів ім. Т. Шевченка дала біля тисячі концертів, у т.ч. і на найкращих світових сценах, видала численні довгограючі платівки, касети, аудіодиски, відеодиски, опрацювавши понад 600 творів бандурного і хорового репертуару. Вона була і залишається унікальною концертною одиницею українського зарубіжжя, яка об'єднуючи виконавців вже третього покоління бандуристів-емігрантів, пропагує українське традиційне мистецтво в діаспорі, сприяє вихованню нових кадрів виконавців.

Майстри бандур українського зарубіжжя (С. Ластович-Чулівський, В. Ємець, брати Ол. і П. Гончаренки, В. Гляд, В. Вецал, К. Блум, А. Бірко та ін.) не лише забезпечили збереження харківського типу інструментарію з його технічними характеристиками та виконавськими можливостями, запропонованими свого часу в Україні ще Г. Хоткевичем, але й визначили новий підхід до хроматизації інструмента, його строю та форми, що виявило автономію конструкції бандури. Пріоритетні напрями пошуків майстрів зосереджувалися у виборі матеріалів (натуральних та штучних) для деки бандури; пошуку оптимального співвідношення кількості струн та їх хроматизації; удосконаленні механізму перемикування тональностей (на основі тотальної й індивідуальної системи). Новаційні зміни в конструкції бандур спрямовувалися не лише для відтворення автентичних зразків, але й інших виконавських напрямів сучасного мистецького простору, що синтезують український фольклор, кантрі, поп-музику, Old time, джаз та академічну музику і формують стилі New Age, World music тощо.

Третій компонент структури музичної культури діаспори становлять установи і соціальні інститути. У бандурному мистецтві вони представлені не надто чисельно, зважаючи на кількісні показни-

ки осередків бандурного мистецтва за кордоном загалом. Проте, низка організацій, шкіл, осередків стали унікальними на культурно-мистецькому тлі історії української діаспори. Саме поза межами України в діаспорі вперше були організовані офіційно зареєстровані структури, що ініціювали та реалізували концертно-просвітницький рух, навчальну, виконавську та видавничу справи, що суттєво випереджувало аналогічні процеси на материковій Україні. Це, зокрема, перші навчально-мистецькі центри бандурного мистецтва: Катеринодарські кобзарські школи М. Богуславського на Кубані (1913 р., 1916 р.), товариство «Кобзар» (Москва, 1912–1914), діяльність якого була спрямована на поширення інструмента серед прогресивного українства (керівник – відомий актор і співак В. Шевченко, автор п'ятичастинної «Школи гри на бандурі»). В середині 20-х рр. організовуються товариства «Кобзар» при Українській академічній громаді Праги (голова Г. Омельченко, 1923–1926 рр.) та Українській господарській академії м. Подєбради (голова М. Левицький, 1925–1926 рр.). Тут започатковуються ансамблеві колективи та навчальні курси, де викладали В. Ємець і М. Теліга. Курси гри на бандурі завершили понад 60 бандуристів, серед яких викладачі та студенти українських навчальних закладів, зокрема Українського Вільного університету, Українського Вищого педагогічного інституту (Прага), Української Господарської Академії (Подєбради) та ін. Зазначені товариства ініціювали виготовлення бандур (майстерні Ф. Ганнавальда, Г. Довженка, І. Романченка, П. Непокипного) та друк методичної літератури.

Ініціатором багатьох напрямів діяльності бандуристів діаспори стала Школа кобзарського мистецтва Нью-Йорку, заснована 1972 р. Вона стала головним координуючим центром розвою бандурної освіти в українському зарубіжжі. Ініціатором її створення та постійним адміністратором впродовж довгого часу був М. Досінчук-Чорний (1972–1999), з 2000 р. – І. Лехіцький.

У Школі кобзарського мистецтва сотні дітей одержали знання не лише гри на бандурі, але і української мови, звичаїв, обрядів, пісень. Керівництво навчанням гри на бандурі здійснювали о. С. Кіндзерявий-Пастухів, В. Юркевич, Ю. Китастий. Своєрідною візитною карткою Школи став ансамбль бандуристів «Гомін степів», організований 1982 р. з її кращих вихованців (керівник Ю. Китастий).

З початку свого заснування Школа видавала з ініціативи М. Досінчука-Чорного «Кобзарський листок», пізніше музично-літературний журнал-шокквартильний «Бандура» (з 1981 р.).

ШКМ сприяла активізації навчальних процесів бандуристів Південної Америки, зокрема, Аргентини, Бразилії, Венесуели, Парагваю – у закупівлі інструментів та проведенні навчальних курсів для осередків Латинської Америки. Активісти Школи також постійно працювали інструкторами кобзарських таборів: у Канаді та США.

Унікальними структурами другої половини ХХ ст. стали створені 1982 року при підтримці Українського Вільного Університету (УВУ) у Мюнхені найбільш активними випускниками Школи кобзарського мистецтва Нью-Йорку Товариство українських бандуристів і Товариство українських бандуристів Європи, які ставили за мету популяризацію бандурного мистецтва, організацію навчально-освітніх курсів, шкіл, таборів.

П'ятий компонент структури музичної культури діаспори – культурно-мистецьке середовище. Бандуристи діаспори зуміли створити унікальний пласт української культури, що, ґрунтуючись на питомих традиціях, не лише їх зберіг і примножив, але й розвинув, органічно адаптувавши до умов інонаціонального середовища.

Тут важливими напрямками слід виділити – у сольному виконавстві – збереження традиції чоловічої гри та співу, що найбільше відповідала епічному та духовному репертуару (В. Ємець, М. Теліга, З. Штокалко, В. Луців, В. Мішалов, Ю. Китастий, В. Мота та ін.); в колективному виконавстві – синтезування досягнень високого інструментального професіоналізму (на основі харківського способу гри) та хорового співу (Капела бандуристів ім. Т. Шевченка, Канадська капела бандуристів та ін.).

Бандуристи діаспори стали першими в багатьох інноваціях форм і стилів виконавства на між-етнічному перетині культур – творчість В. Мішалова, Ю. Китастого, Окс. Герасименко, Н. Гудзій, сприяли реверсу багатьох традицій і новацій в Україну, сприяли поширенню зацікавленості бандурою серед представників інших націй (Ч. Сукума, Л. Лінн, Ле ван Хоа).

Свідченням яскравих здобутків бандурного мистецтва сучасної діаспори є висока оцінка діяльності його представників незалежною Українською державою: присвоєння високих звань – Героя України Григорію Китастому – посмертно (США); заслуженого артиста України Віктору Мішалову (Канада), Ользі Герасименко (США), Вірі Зелінській (Канада), Володимирі Моті (Канада); нагородження орденами «За заслуги» Володимира Луціва (Великобританія), Юрія Олійника (США), Віктора Мішалова (Канада), присудження Національної премії України імені Тараса Шевченка Капелі бандуристів ім. Т. Шевченка (Детройт, США).

Таким чином, значні творчо-виконавські здобутки бандуристів діаспори, їх досягнення у суспільно-громадській, педагогічній, видавничій справах виокремили бандурне мистецтво українського зарубіжжя у важливий напрям розвитку національної музичної культури, що значною мірою умож-

ливив збереження і розвиток давніх кобзарських традицій та новаційних засад творчості, сприяв критичному й об'єктивному висвітленню проблем сучасного кобзарства в наукових дослідженнях та періодиці. Бандурне мистецтво зарубіжжя актуалізувало культурний діалог України та держав зарубіжжя, суттєво вплинуло на їх зближення, спільні пошуки нових шляхів розвитку цього виду творчості. Бандурне мистецтво стало рівноцінним чинником формування багатогранної української музичної культури, невід'ємними складовими якої є духовні та матеріальні досягнення материкової та діаспорної України.

Список використаних джерел та літератури:

1. Дутчак В. Г. Бандурне мистецтво українського зарубіжжя : монографія / Віолетта Дутчак. – Івано-Франківськ : Фоліант, 2013. – 488 с.+ 72 іл.
2. Дутчак В. Г. Бандурне мистецтво українського зарубіжжя в національному музично-культурному процесі ХХ – початку ХХІ століття : дис. ... док. мист. : 17.00.03 / Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського НАН України / Дутчак Віолетта Григорівна. – К., 2014. – 580 с.
3. Євтух В. Етнічність : глосарій / Володимир Євтух. – К. : Вид-во НПУ ім. М. Драгоманова, 2009. – 170 с.
4. Карась Г. В. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття : монографія / Ганна Карась. – Івано-Франківськ : Тіповіт, 2012. – 1164 с.
5. Трощинський В. Українці в світі / В. Трощинський, А. Шевченко // Україна крізь віки. – Т. 15. – К., 2001. – 142 с.
6. Чернова К. Українська діаспора як соціокультурна система / Катерина Чернова. – К. : Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2007. – 347 с.
7. Шейко В. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : Підручник / Володимир Шейко, Наталія Кушнарєнко. – К. : Знання, 2006. – 307 с.

Стаття надійшла до редколегії 20.11.2014.

Віолетта Дутчак

Бандурное искусство в системе музыкальной культуры украинской диаспоры ХХ – начала ХХІ в.

В статье рассматривается специфика развития бандурного искусства как составной музыкальной культуры украинской диаспоры ХХ – начала ХХІ века. Проанализированы достижения бандуристов зарубежья на источниковедческом, хронологическом, пространственно-географическом, социокультурном, сравнительном, органо-логическом, исполнительском, композиторском, образовательно-педагогическом и методическом, общественно-коммуникативном уровнях.

Ключевые слова: бандурное искусство, диаспора, музыкальная культура, объекты-артефакты (бандуры, нотные партитуры, школы игры, звукозаписи), субъекты бандурной деятельности (композиторы, исполнители – солисты и коллективы, мастера музыкальных инструментов), учебные и исполнительские методики и тому подобное.

Violetta Dutchak

Bandura Art in the System of Ukrainian Diaspora Musical Culture during the ХХ – Beginning of the ХХІ Century.

This article describes the features of bandura art as the part of Ukrainian Diaspora's musical culture during the ХХ – ХХІ century. Ukrainian Diaspora's bandura art is defined as a multi-functional, open, complex, dynamic and regulated system, which is a subsystem in the hierarchy of Ukrainian Diaspora's musical culture. The author analyses Diaspora's bandura art regarding such its achievements such as: musical works and artefacts; different activities (compose, reproduce, preserve, distribute and analyse works and artefacts); skills and achievements; institutions and social institutes; the cultural and artistic environment, etc.

The achievements of diaspora bandura players are analysed within chronological, geographic, sociocultural, comparative, performing, composing, educational, pedagogical, methodological, social-communicative etc. frames.

Key words: bandura art, Diaspora, musical culture, artefacts (bandura, musical scores, music schools), the subjects of bandura activity (composers, performers, soloists and ensembles), training and performing techniques.